

*В. С. КАЛУГЕР, студентка III курсу
(Запорізький державний університет)*

ЩОДО ПИТАННЯ РЕФЛЕКСІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДИНАМІКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 12, с. 158–159

Розглядається проблема соціокультурних змін та методика відстеження їх у сучасній студентській молоді. Досліджується питання, яку суб'єктивну оцінку дають собі студенти у процесі підвищення культури. Встановлено, що більшість студентів правильно розуміють основні риси висококультурної особистості і це дає можливість формування культурного, розвиненого, високоінтелектуального суспільства.

У сучасний період стрімкого розвитку нових досліджень та технологій відбувається переосмислення культурних цінностей і характеристик висококультурної особистості. Тому важливо дослідити ці зміни у сучасній молоді як будівників майбутнього.

Мета нашого дослідження:

а) визначити, які саме риси притаманні висококультурній особистості за суб'єктивним баченням студентів;

б) дослідити, як студенти оцінюють основні риси висококультурної особистості;

в) відстежити зміни цих характеристик у процесі навчання;

г) виявити можливість прогнозування на майбутнє та в період професійної діяльності.

Існує багато різноманітних поглядів щодо соціокультурних змін. Найпоширенішим є розуміння соціальних змін у термінах об'єктивних структур: у вигляді об'єктивних процесів, що відбуваються нібито поза соціальними змінами, без участі його свідомої волі. Соціальна зміна в такому разі набуває форми "природно-історичного процесу" (К. Маркс).

Також є традиція розглядати соціальну зміну як процес зміни значень і смислів, як зміну самого смислу соціального світу, його смислової будови. Соціальна зміна, витлумачена з такої точки зору, означає зміну системи ціннісних орієнтацій, які визначають основні напрями життєдіяльності індивіда, її найважливішу мету.

Характеризуючи сучасну ситуацію в нашій країні як ситуацію масової дезорієнтації і втрати сми-

слу, часто звертаються до традиції в соціології, яка досліджує проблеми смислу. Фундатор "розуміючої соціології" М. Вебер предметом соціологічного аналізу вважав вивчення суб'єктивного змісту соціальної дії.

Наступник М. Вебера, засновник феноменологічної соціології А. Шютц бачив у проблемі значення головне завдання соціології.

Соціальні зміни часто пов'язують з поняттям "модернізація". Це поняття поновлює класичну соціологічну проблематику щодо глибинних змін у коренях традиційних суспільств. Наше дослідження стосовно соціокультурних змін ґрунтується на концепції М. Вебера.

Культурні зміни ми розглядали тут з позиції Е. М. Скворцової. Культурна динаміка досліджує культурні зміни з позиції розпізнання: типів культурної взаємодії, характеру культурних змін, факторів соціокультурної детермінації, способів дії та сумарних результатів дії культури.

Марксистська філософія культури виявила найбільш синтетичне бачення проблеми культурних змін. Воно переборює крайності, з одного боку, релігійного осмислення, стверджуючи пріоритет "законів Духа", а з іншого — виступає проти обмеження соціологічного підходу, розглядаючи культуру як автономний початок загальної регуляції.

Концепція культурних змін склалася насамперед як система класифікації типів культурної взаємодії. Культурна динаміка, за Е. М. Скворцовою, описується основними типами взаємодії: фазовим, циклічним та інверсійним.

За характером культурні зміни поділяють на зміни, що призводять до збагачення та диференціації культури, послаблення диференціації і занепаду культури, та на зміни, які тривалий час ніяк себе не виявляють і приречують культуру до застою.

Ми виходимо із того, що соціальна природа складалася під впливом культури. Недаремно її визначають як артефакт (В. М. Розін). Як артефакти соціальні явища змінюються дуже помітно під впливом соціокультурних факторів. Отже, соціокультурні зміни ми інтерпретуємо як процес зміни значень і смислів під впливом соціокультурних факторів.

Наша методика дослідження базується на рефлексії. Поняття “рефлексія” виникло у філософії як процес роздуму індивіда про те, що відбувається в його свідомості. Рефлексія — аналіз власного психічного становлення.

У нашому випадку нас цікавила рефлексія студентами основних рис, які характеризують висококультурну особистість.

У дослідженні брали участь студенти I, III, V курсів Запорізького державного університету факультету соціальної педагогіки та психології. Студентам було запропоновано відповісти на такі запитання:

1. Як Ви вважаєте, які три основні риси характеризують висококультурну особистість?

2. Проаналізуйте, які риси були наявні у Вас на I курсі?

3. Як змінювався Ваш культурний рівень під час навчання на II, III курсах?

4. Які риси висококультурної особистості мають бути сформовані на кінець навчання в університеті, а також у процесі професійної діяльності?

При дослідженні було виявлено, що студенти мають різноманітні уявлення про основні риси висококультурної особистості. Досліджено, що такі риси висококультурної особистості, як “належний рівень освіти” та “порядність”, вважають основними 52 %. Також дуже поширеною виявилась риса “засвоєння норм та правил суспільства” (31 %).

Як виявилось, студенти I курсу віддають перевагу зовнішнім рисам висококультурної особистості. Вони виділили такі риси: “належний зовнішній вигляд, мистецтво спілкування” (40 %); “засвоєння норм та правил суспільства” (60 %), “дисциплінованість” (20 %).

Студенти старших курсів звертають увагу на внутрішні риси висококультурної особистості: “прагнення до самореалізації, знання традиції, усвідомлення та реалізація своєї мети” (28 %).

Крім того, студентами називалися такі характерні для висококультурної особистості риси, як “етичність” (21 %), “прагнення та завзятість” (10 %), “відвідування закладів культури” (10 %), “висока мораль” (10 %), “щирість” (5 %), “логічне мислення” (5 %), “здібність до творчості” (5 %).

Прогнозуючи майбутнє, студенти зазначали, що, можливо, на кінець навчання та в період професійної діяльності вони набудуть нових рис, про які вони зараз не здогадуються і які можуть стати головними.

Проведене дослідження дає можливість зробити такі висновки:

1. Якщо студент виокремлює основні риси висококультурної особистості, то він рефлексує ці риси у себе.

2. Що краще рефлексує сама людина, то більша можливість перспективи культурної динаміки.

3. Суб’єктивна оцінка студентів своєї особистості відіграє значну роль у процесі підвищення культури.

4. Якщо студент не рефлексує, це означає, що він взагалі не розуміє, які риси притаманні висококультурній особистості, і тому він не може розвиватись.

Проблема соціокультурної динаміки дуже актуальна в наш час, а тому потребує подальших досліджень.

Література

1. Бурлачук В. Віднесення до цінності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2001. — №3. — С. 100–110.
2. Вебер М. Избранные произведения. — М., 1990.
3. Сєменов И. Н., Степанов С. Ю. Рефлексивная психология и педагогика творческого мышления. — Запорожье: Изд-во Запорож. гос. ун-та, 1992.
4. Скворцова Е. М. Теория и история культуры. — М., 1999.
5. Костенко Н. Культурні ідентичності // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2001. — № 4. — С. 77–81.
6. Шютц А. Формирование понятия и теории в общественных науках // Американская социологическая мысль. — М., 1994. — 491 с.